

2.5. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ДИСЦИПЛІН ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHERS OF GENERAL EDUCATION DISCIPLINES IN VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Ірина Будулуца

аспірант

Інституту професійної освіти
НАПН України,

<https://orcid.org/0009-0001-9837-2763>
irinabuduluca@gmail.com

Iryna Budulutsa

Postgraduate student of the

Institute of Vocational Education of the
NAES of Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0001-9837-2763>
irinabuduluca@gmail.com

У підрозділі розглядаються аспекти, пов'язані із підвищенням якості педагогічної діяльності викладачів загальноосвітніх дисциплін закладів професійної освіти. Висвітлюються особливості сучасної загальноосвітньої підготовки учнів, аналізується стан професійної освіти, зміст Типової освітньої програми, освітні втрати, результати PISA. Робиться висновок про необхідність системного розвитку професійної компетентності викладачів загальноосвітніх дисциплін.

The subsection considers aspects related to improving the quality of pedagogical activity of teachers of general education disciplines in vocational education institutions. It highlights the features of modern general education of students, analyses the state of vocational education, the content of the Model Educational Programme, educational losses, and PISA results. The conclusion is made about the need for systematic development of professional competence of teachers of general education disciplines.

Ключові слова: професійна компетентність, загальноосвітня підготовка, професійна освіта, викладачі загальноосвітніх дисциплін.

Keywords: professional competence, background education, professional education, presentation of background disciplines.

У Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року вказано, що основною проблемою функціонування цієї освітньої галузі є невідповідність професійної підготовки кваліфікованих робітників потребам суспільства, економіки та самої особи. Основним завданням визначено формування нового іміджу випускника-майбутнього кваліфікованого робітника як «...всесічно розвиненої особистості, здатної до вибору індивідуальної освітньої траєкторії, навчання впродовж усього життя, розвитку професійної кар'єри, підприємництва та самозайнятості;

конкурентоспроможного та мобільного на ринку праці фахівця, особистості, яка здобула освітні та професійні компетентності відповідно до її інтересів, здібностей, можливостей, потреб національної економіки та суспільства; успішної особистості з активною громадянською позицією, морально-етичними якостями, відповідальною за результати власної діяльності». Цим стратегічним документом передбачено шляхи забезпечення якості підготовки кваліфікованих кадрів, серед яких «забезпечення стимулювання професійного зростання педагогічних працівників»⁴¹⁰ визначено провідним чинником розв'язання актуальної проблеми.

Серед педагогічних працівників закладів професійної освіти значну частку складають викладачі загальноосвітніх дисциплін, діяльність яких спрямована на формування ключових компетентностей та наскрізних умінь (читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно і письмово; критичне та системне мислення; здатність логічно обґрунтовувати позицію; творчість; ініціативність; вміння конструктивно керувати емоціями оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми; здатність співпрацювати з іншими людьми⁴¹¹) учнів (при здійсненні первинної професійної підготовки на основі базової загальної середньої освіти).

В умовах дії таких негативних факторів, як міграція, динамічні економічні зміни, брак фінансування, спричинені війною з РФ, від належної професійної діяльності цих викладачів залежить не лише загальноосвітня підготовленість учнів, а й якість їх професійної підготовки як кваліфікованих робітників: сучасні складні машини, обладнання, виробничі технології вимагають від фахівців ґрунтовних природничо-математичних та суспільно-економічних знань, умінь вільно застосовувати цифрові технології, володіння достатніми рівнями правової, економічної, екологічної компетентності.

Природно, щоб забезпечити якісну загальноосвітню підготовку кваліфікованих робітників, сучасний викладач має постійно розвиватися як особистість, невпинно поповнювати арсенал своїх психолого-педагогічних, методичних, предметних знань, володіти новітньою інформацією в галузі майбутньої професійної діяльності своїх вихованців. Для цього слід цілеспрямовано, системно використовувати інструменти сучасних інноваційних педагогічних

⁴¹⁰ Верховна Рада України. (2019а). *Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року*. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 419-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-p#Text>

⁴¹¹ Верховна Рада України. (2017). *Про освіту*. Закон України № 2145-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

технологій, а принцип безперервного професійного розвитку має бути центральним, основним у цьому процесі.

Натомість варто вказати, що поки-що в освітній практиці система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників закладів професійної освіти знаходиться лише на стадії свого становлення; маємо проблеми з підвищенням кваліфікації викладачів у між курсовий період, мало уваги звертається адміністрацією на інформальний складник професійного зростання викладачів загальноосвітніх дисциплін. Крім того, і в педагогічній науці докладно не висвітлені особливості розвитку професійної компетентності викладачів загальноосвітніх дисциплін, при урахуванні яких маємо можливості продуктивно використати ресурси формальної, неформальної та інформальної освіти в особистісному та професійному зростанні цих педагогічних працівників.

Теоретичні і методичні аспекти професійного розвитку педагогічних працівників закладів професійної освіти розглянуто у роботах таких вітчизняних учених: Л. Базиль, О. Бородієнко, Т. Герлянд, С. Гончаренко, І. Зязюн, О. Коваленко, Д. Коваленко, В. Ковальчук, В. Кремень, В. Кручек, В. Курок, Р. Курок, О. Малихін, Л. Мартинець, М. Михнюк, Н. Ничкало, В. Орлов, О. Отич, М. Пригодій, Л. Пуховська, В. Радкевич, О. Радкевич, С. Сисоєва, Н. Теличко, О. Тітова, О. Топузов, Л. Філатова та ін.

У наявних наукових працях розвиток професійної компетентності педагогічних працівників учені розглядають як поетапний процес формування суб'єкта професійної діяльності, у перебігу якого викладач оволодіває комплексом професійно-важливих якостей, педагогічних здібностей, системою новітніх психолого-педагогічних, методичних, технічних, технологічних знань, умінь ефективно застосовувати в освітньому процесі сучасні цифрові технології. Особливий інтерес викликають наукові праці, у яких досліджуються проблеми, пов'язані із загальноосвітньою підготовкою учнів чи студентів.

Зокрема, у дослідженні Т. Герлянд⁴¹² обґрунтовано цілі, чинники, принципи, педагогічні умови, зміст, методи, форми, засоби, технології загальноосвітньої підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрного профілю, спроєктовано методичну систему та розроблено детальну методику цілеспрямованого формування загальноосвітньої компетентності майбутніх кваліфікованих робітників-аграрників.

⁴¹² Герлянд, Т. М. (2021). *Теоретичні і методичні основи загальноосвітньої підготовки майбутніх кваліфікованих робітників аграрного профілю* [Дис. д-ра пед. наук]. Інститут проф.-техн. освіти НАПН України. Київ.

Зацікавлюють результати дослідження М. Кабиш «Система розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін закладів професійної освіти»,^{413,414} де авторка науково обґрунтувала методологічні підходи, створила концепцію, обґрунтувала систему, визначила напрями, чинники, принципи, педагогічні умови, розробила методiku поетапного розвитку педагогічної майстерності цієї групи викладачів закладів професійної освіти. та експериментально підтвердила ефективність системного розвитку феномену.

Сучасні теоретичні і методичні основи розвитку професіоналізму викладачів закладів фахової передвищої освіти висвітлено у колективній монографії «Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу» (О. Тітова, П. Лузан, Т. Пашенко, І. Мося, А. Остапенко, О. Ямковий. За наук. ред. О. Тітової),⁴¹⁵ у якій визначено особливості розвитку професійної компетентності педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти у сучасній освітній практиці; обґрунтовано методологічні підходи, основні принципи, педагогічні умови, створено концепцію та розроблено методичну систему розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів.

У наявних наукових працях учені демонструють єдність думок у тому, що в сучасній освітній практиці має бути реалізована цілеспрямована система підвищення професійної кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної освіти, мета якої – перманентний розвиток професійної компетентності викладачів предметів загальноосвітньої, загально професійної, професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки.

Необхідно на основі аналізу нормативних документів щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників, наявних освітніх практик, ідей і положень реалізації компетентнісного підходу у професійній освіті схарактеризувати сучасні особливості розвитку професійної компетентності викладачів загальноосвітніх дисциплін.

⁴¹³ Кабиш, М. Ю. (2024). Методична система розвитку педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін закладів професійної освіти. *Professional Pedagogics*, 1 (28), 12–22. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2024.28.12-22>

⁴¹⁴ Кабиш, М. Ю. (2023). *Розвиток педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін закладів професійної освіти: теорія і практика: монографія*. Видавництво Людмила.

⁴¹⁵ Тітова, О. А. (ред.), Лузан, П. Г., Пашенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023). *Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу: монографія*. ІПО НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/738694/>

Учені переконують, і з цим варто погодитися, що головним фактором підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників, фахівців є педагогічна діяльність викладача, його вміння здійснювати таку педагогічну взаємодію, яка б сприяла всебічному розвитку особистості здобувачів освіти, їхніх творчих здібностей і талантів. У синтезі ці якості і властивості викладача і складають основу його професійної компетентності як «можливість, готовність і здатність здійснювати ефективну педагогічну діяльність».⁴¹⁶

Насамперед зазначимо, що особливості розвитку професійної компетентності викладачів загальноосвітніх дисциплін тісно пов'язані із сучасними процесами реформування професійної (професійно-технічної) освіти та стратегічними напрямками її розбудови.

Станом на 1 січня 2023 р. освітню діяльність провадили 670 закладів П(ПТ)О. Серед них 649 закладів, що підпорядковані МОН (276 професійних ліцеїв, 157 вищих професійних училищ, 91 центр професійно-технічної освіти, 60 професійно-технічних училищ, 52 навчальних центри при установах виконання покарань, 11 структурних підрозділів закладів вищої освіти та 2 професійних коледжі), 21 заклад, підпорядкований обласним, Київській міській державним адміністраціям.

Задля порівняння вкажемо, що на 01. 01. 2020 р. в Україні функціонувало 723 заклади П(ПТ)О (318 професійних ліцеїв, 165 вищих професійних училищ, 90 центрів професійно-технічної освіти, 65 професійно-технічних училищ, 62 заклади П(ПТ)О при установах виконання покарань, 3 професійні коледжі). Війна з РФ спричинила суттєве зменшення мережі на 53 заклади П(ПТ)О. Прикметно, що в 2011 р. таких закладів було 976.

Відбулися суттєві зміни контингенту здобувачів П(ПТ)О. Якщо у 2019 р. професійно-технічну освіту здобувало 245,8 тис. осіб, то на 1 січня 2023 р. загальний контингент здобувачів налічував вже 230,5 тис. осіб, із яких 12,7 тис. осіб є внутрішньо переміщеними, 17,5 тис. осіб перебувають за кордоном (навчаються дистанційно), 5,5 тис. осіб знаходяться на тимчасово окупованій території.⁴¹⁷

⁴¹⁶ Тітова, О. А. (ред.), Лузан, П. Г., Пащенко, Т. М., Мося, І. А., Остапенко, А. В., & Ямковий, О. Ю. (2023). *Система розвитку професійної компетентності педагогічних працівників фахових коледжів в умовах пандемії, воєнного та повоєнного часу*: монографія. ІПО НАПН України. <http://lib.iitta.gov.ua/738694/>

⁴¹⁷ Міністерство освіти і науки України. (2023b). *Освіта і наука України в умовах воєнного стану*: інформаційно-аналітичний збірник. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozvv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>

Однак повномасштабне вторгнення РФ спричинило суттєві зміни складу педагогічних працівників закладів П(ПТ)О. Якщо на 1.01.2021 р. в державних закладах П(ПТ)О працював 32 841 педагогічний працівник, серед яких викладачів загальноосвітніх дисциплін було 6943 особи, то у кінці 2022 р. ситуація різко змінилася. Зокрема, загальна кількість педагогічних працівників зменшилася на 27,2 % (23905 осіб, серед яких 1258 осіб є внутрішньо переміщеними, 904 особи перебували за межами території України, 472 особи перебували у відпустці без збереження заробітної плати, 654 особи проходили службу в Збройних Силах України й Силах територіальної оборони Збройних Сил України).⁴¹⁸ Варто відмітити, що серед викладачів загальноосвітніх дисциплін з року в рік частка жінок майже не змінюється і складає більше 70 %. Цю особливість складу викладачів будемо враховувати у наших подальших наукових розвідках.

Не вдаючись до детального коментування усіх зазначених статистичних показників розвитку П(ПТ)О, зупинимо увагу на змістових факторах, які визначають особливості розвитку професійної компетентності саме викладачів досліджуваної групи. Отже, як слушно зазначає М. Кабиш,⁴¹⁹ на формування особистості майбутнього кваліфікованого робітника спрямовані дидактичні ресурси предметів як професійної (загально професійна, професійно-теоретична, професійно-практична), так і загальноосвітньої підготовки. Загальноосвітня підготовка здійснюється для учнів з базовою середньою освітою відповідно до Стандарту загальної середньої освіти. Прикметно, що обов'язковою складовою робочого навчального плану закладу П(ПТ)О має бути Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня, що має регламентувати провадження освітньої діяльності для цієї категорії здобувачів професійної освіти. Орієнтовний варіант Типової освітньої програми, запропонований закладам П(ПТ)О Навчально-методичним центром у Сумській області, подано у табл. 2.1.

Не важко помітити, що у порівнянні з «минулими» регламентами загальноосвітньої підготовки, що передбачалося «Типовою базисною структурою навчальних планів», тут відбулися суттєві зміни. Цей факт ми пов'язуємо з ефективною реалізацією положень компетентнісного підходу у професійній освіті, з гуманітаризацією освітнього процесу.

⁴¹⁸ Міністерство освіти і науки України. (2023b). *Освіта і наука України в умовах воєнного стану*: інформаційно-аналітичний збірник. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2023/22.08.2023/Inform-analytic.zbirn-Osvita.v.umovah.voyennogo.stanu-vykl.rozv.povoyen.perspekt.22.08.2023.pdf>

⁴¹⁹ Кабиш, М. Ю. (2023). *Розвиток педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін закладів професійної освіти: теорія і практика*: монографія. Видавництво Людмила.

Таблиця 2.1

Орієнтовний варіант Типової освітньої програми

№ з/п	Навчальні предмети	Кількість годин
Базові предмети		
1	Українська мова	140
2	Українська література	140
3	Іноземна мова	140
4	Зарубіжна література	70
5	Історія України	105
6	Всесвітня історія	70
7	Громадянська освіта	70
8	Математика	210
9	Захист Вітчизни	105
10	Фізична культура	3(2) год на тиждень
Всього годин (без п. 10)		1050
Природничі науки		
11	Фізика і астрономія	
12	Біологія і екологія	
13	Хімія	
14	Географія	
Всього годин		594
Вибірково-обов'язкові предмети (із запропонованого переліку учень має обрати два предмети)		
15	Інформатика	
16	Технології (для закладів П(ПТ)О можлива інтеграція з предметами спеціальної технології)	
17	Мистецтво	
Всього годин		210
Загальна кількість годин (без п. 10)		1854
18	Додаткові години на профільні предмети, окремі базові предмети, спеціальні факультативні курси, індивідуальні заняття призначено для забезпечення профільного спрямування навчання – можливе їх використання для набуття професійних, загально професійних та ключових компетентностей	565

Джерело: Скиба, В. М. (2018). <https://griml.com/tJPsz>

Отже, за результатами опанування Типової освітньої програми учні закладу П(ПТ)О здобувають повну загальну середню освіту. Натомість справедливо, на нашу думку, М. Кабиш вказує на вагому особливості змісту загальноосвітньої підготовки у закладі П(ПТ)О:

вивчення предметів професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовки здійснюється паралельно з опануванням майбутніми кваліфікованими робітниками суспільно-гуманітарних і природничо-математичних дисциплін.

У цьому вбачаємо два аспекти: по-перше, одночасне вивчення учнями загальноосвітніх дисциплін, загально технічних, спеціальних предметів, а також залучення до виробничого навчання і практик вимагає реалізації у закладі П(ПТ)О методичної системи, що враховує, інтегрує, поєднує усі види підготовки; по-друге, змістовий вектор кожного предмета загальноосвітньої підготовки має бути зорієнтований на розвиток професійної спрямованості особистості майбутнього кваліфікованого робітника чи фахівця – розуміння і прийняття учнем цілей, завдань, професійної діяльності, пов'язаних з нею інтересів, переконань настанов та мотивів.

Крім того, важливим заходом є можлива інтеграція певних загальноосвітніх дисциплін (технології, інформатика, екологія, художня культура) з предметами професійної підготовки.⁴²⁰ Ці аспекти маємо враховувати у розвитку професійної компетентності викладачів загальноосвітніх дисциплін.

Задля досягнення учнями результатів навчання, передбачених з кожної дисципліни загальноосвітньої підготовки вимогами Державного стандарту, фахівці обласних навчально-методичних центрів рекомендують застосовувати різноманітні інноваційні педагогічні технології – технологію навчального проектування, імітаційно-ігрове навчання, проблемне навчання, інтерактивні форми навчання, комунікаційно-цифрові технології тощо.

Природно, цілеспрямованість професійного вдосконалення педагогічних працівників закладів П(ПТ)О залежить і від того особистісно-інтелектуального потенціалу, з яким приходять вступники на програми підготовки трактористів-машиністів, слюсарів з ремонту сільськогосподарських машин, агрономів тощо. Наразі маємо суттєві освітні втрати в опануванні учнями закладів професійної освіти природничо-математичними і суспільно-гуманітарними дисциплінами, і ці негаразди пов'язують з пандемією COVID-19 та повномасштабною війною з рф. Задля підтвердження вказаних освітніх викликів доцільно навести результати Міжнародного дослідження якості освіти PISA, започатковане Організацією економічного співробітництва і розвитку у 1997 р. у 80 країнах світу. Зазначена програма розроблена для вивчення компетентностей 15-річних підлітків в галузі читання,

⁴²⁰ Кабиш, М. Ю. (2023). *Розвиток педагогічної майстерності викладачів загальноосвітніх дисциплін закладів професійної освіти: теорія і практика*: монографія. Видавництво Людмила.

природничо-наукових дисциплін та математики, і здійснюється таке дослідження раз у три роки.

Наразі проведено сім циклів таких досліджень. Зважаючи на те, PISA є одним із найавторитетніших джерел інформації про стан середньої освіти у світі, Україна у 2018 р. також приєдналася до цієї програми і навіть повномасштабне вторгнення РФ не завадило провести друге таке оцінювання якості вітчизняної середньої освіти. Зазначимо, що за результатами вказаного дослідження можна не тільки оцінити інтелектуальний рівень учнів вітчизняних закладів освіти, а й порівняти з рівнем освіти підлітків інших країн: визначити, на якому відрізку шкали PISA (шість рівнів) знаходиться переважна частка наших учнів; отримати дані щодо того, на скільки відстають вітчизняні учні від своїх однолітків з держав-учасниць програми; оцінити розриви в знаннях між сільськими та міськими учнями тощо.

Для оцінювання результатів навчальних досягнень учням пропонувалися тести, які визначали здатності учасників дослідження застосовувати опановані знання в конкретних життєвих ситуаціях. Мовиться про те, що вказана програма послуговується таким методологічним положенням: для сучасної економіки не важливо, що саме знає фахівець, важливо наскільки ефективно він може застосовувати набуті знання на практиці. Задля цього оцінювалися здатності учасників дослідження: «... читати, розуміти й інтерпретувати різноманітні тексти, з якими вони матимуть справу в повсякденному житті, розширювати свої знання і читацький потенціал, брати активну участь у житті суспільства; використовувати власні знання й уміння з математики задля розв'язання різноманітних життєвих проблем, у контексті яких необхідним є звернення до математики; використовувати знання й уміння з природничо-наукових дисциплін задля вирішення різноманітних життєвих проблем, де важливим є застосування наукових підходів»⁴²¹.

Відтак, попри війну, у жовтні 2022 р. Україна змогла провести дослідження успішності 15-річних підлітків, серед яких були учні закладів загальної середньої освіти, учні закладів професійної (професійно-технічної) освіти та студенти коледжів (у 2018 р. – 6334 особи, у 2022 р. – 3876 осіб відповідно) (табл. 2.2).

Дані Національного звіту за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA 2022 вказують, що практично у всіх країнах-учасницях відбулося зниження успішності 15-річних підлітків

⁴²¹ Мазорчук, М., Вакуленко, Т., Терещенко, В., Бичко, Г., Шумова, К., Раков, С. ... Кузнєцова, Ю. (2019). *Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018*. Український центр оцінювання якості освіти. УЦОЯО.

в усіх предметних галузях оцінювання. У той же час, наші учні/студенти продемонстрували нижчий, у порівнянні з країнами-учасниками, рівень сформованості математичної, читацької та природничо-наукової грамотності.⁴²² Крім того, засвідчено масштабні освітні втрати порівняно з 2018 р.: щоб їх надолужити, треба, за стандартами PISA, рік навчання з математики, не менше два роки із читання, пів року навчання з природничо-наукових предметів (1 рік навчання – 20 тестових балів). Як це видно з табл. 2.2, найнижчий серед усіх галузей рівень навчальних втрат в математиці: у 2018 р. експерти PISA оцінили математичну грамотність українських учнів у 453 бали, у 2022 р. – у 441 відповідно. Тут наше учнівство втратило 12 балів.

Таблиця 2.2

Результати оцінювання (середній бал) успішності 15-річних підлітків за програмою дослідження PISA у 2018 р. і 2022 р.

№ з/п	Країна	Математична грамотність		Природничо-наукова грамотність		Читацька грамотність	
		2018 р.	2022 р.	2018 р.	2022 р.	2018 р.	2022 р.
1	Сінгапур	529	575	551	561	549	543
2	Японія	527	536	529	547	504	516
3	Естонія	523	510	530	526	523	511
4	Польща	516	489	511	489	512	499
5	Словацька Республіка	486	464	464	462	458	447
6	Україна	453	441	469	450	466	428
7	Болгарія	436	417	424	421	420	411
8	Молдова	421	414	428	417	424	404
9	Грузія	398	390	383	384	380	374
10	Домініканська Республіка	325	339	336	360	342	351
11	Косово	366	355	365	357	353	342

Джерела: PISA 2018 та PISA 2022.

Результати тестування із читання засвідчили найбільші освітні втрати, вони виявилися на 38 балів нижчими у порівнянні з дослідженнями 2018 р.: у 2022 р. читацька грамотність наших учнів була оцінена в 428 балів, у попередньому оцінюванні – 466 балів.

⁴²² Бичко, Г., Вакуленко, Т., Лісова, Т., Мазорчук, М., Терещенко В., Раков, С. Шумова, К., ... Клименко, І. (ред.). (2023). *Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022*. Український центр оцінювання якості освіти. УЦОЯО.

Загалом українські учні показали кращі освітні результати з усіх галузей дослідження, ніж учнівство Болгарії, Молдови, Грузії. Але все ж серед референтних (подібних за культурною, історичною спорідненістю, соціально-економічним розвитком) країн результати дослідження PISA 2022 були суттєво вищими в учнів Естонії, Польщі та Словацької Республіки.

Цікавим для нас виявився той факт, що навчальні досягнення вітчизняних учнів-учасників відрізняються, залежно від типу закладу освіти. Зокрема учні/студенти закладів професійної (професійно-технічної) освіти та коледжів на три роки відстають з математики від учнів спеціалізованих шкіл, ліцеїв, гімназій. Порівняно нижчі результати демонструють здобувачі фахової передвищої освіти та професійної (професійно-технічної) освіти і в галузі природничо-наукових дисциплін та читання.

Натомість у таких країнах, як Сінгапур, Японія (див. табл. 2.2) учні продемонстрували досить високі, з тенденцією зростання, результати: наприклад, найвищу оцінку з математики у 2022 р. отримали учні Сінгапура – 575 балів. Причому, це на 46 балів більше ніж в минулому (2018 р.) дослідженні. Порівняно високі результати показали і японські учні, особливо в галузі природничо-наукових дисциплін: за три роки їх середній бал зріс із 529 до 547 – на 18 балів. Але є й країни, у яких експерти PISA оцінили математичну, природничу-наукову, читацьку грамотність 15-річних підлітків на 60–90 балів нижче у порівнянні з результатами українського учнівства.

Наведене вище переконує, що сучасні вступники на програми підготовки кваліфікованих робітників, фахових молодших бакалаврів з року в рік демонструють все гірші і гірші результати в галузі базової середньої освіти. Причинами цього називають тривале дистанційне навчання під час пандемії, повномасштабну війну, виїзд учнівської молоді за кордон тощо. Надолуження освітніх втрат і розривів між різними групами учнів і є тією важливою особливістю сучасної педагогічної діяльності викладачів, яка вимагає суттєвої модернізації загальноосвітньої підготовки у закладах професійної освіти.

Охарактеризовані особливості загальноосвітньої підготовки учнів у закладах П(ПТ)О розглядаємо опертям обґрунтування теоретичних і методичних аспектів розвитку професійної компетентності викладачів цих дисциплін, що й виокремлюємо перспективами нашого подальшого наукового пошуку.